

Prof. MUDr. Eduard Zvěřina, DrSc. sedmdesátníkem

Po akademikovi Z. Kuncovi a R. Petrovi, zakladatelích moderní neurochirurgie u nás, lze označit prof. MUDr. E. Zvěřinu, DrSc. za iniciátora mikrochirurgické éry naší neurochirurgie, za průkopníka peroperačního monitorování funkcí a s doc. MUDr. J. Kozákem za spoluzakladatele chirurgie lební baze u nás. Po akademikovi Z. Kuncovi a prof. MUDr. I. Fuskovi, DrSc. se stal třetím přednostou Neurochirurgické kliniky 1. LF UK a ÚVN v Praze a vedoucím subkatedry neurochirurgie IPVZ. Dnes je zván jako odborník na významné mezinárodní sjezdy a reprezentuje naši neurochirurgii v prestižních mezinárodních funkcích. Stále se plně a prakticky věnuje oboru.

Narodil se 27. února 1937, dětství prožil ve Vraném nad Vltavou a maturoval s vyznamenáním 1955 v Praze. Je těžko uvěřitelné, že ze 70 let života se neurovědám věnoval 53 let a neurochirurgii 46 let. Ještě před maturitou pracoval externě ve fyziologickém ústavu ČSAV (1954–55) a během studia na Vojenské lékařské akademii v Hradci Králové publikoval první práce v rámci studentské vědecké činnosti na histologii, farmakologii a operativní chirurgii. V 1961 promoval na Karlově univerzitě v Praze. Od postgraduálního pobytu v ÚVN 1961 pracoval na neurochirurgické klinice akademika Z. Kuncce. V období 1965–1981 byl vedoucím klinické neurofyziologické laboratoře, kterou s doc. V. Škorpilem založil. V letech 1981–94 byl zástupcem přednosty a 1994–98 přednostou kliniky 1. LF UK a ÚVN Praha. V 1968 navštívil většinu neurofyziologických laboratoří a neurochirurgií v Evropě a půl roku pracoval jako starší asistent na klinice v Utrechtu u prof. Verbiesta. Pro totalitní normalizaci a jako neustraní mohl kliniku a své odborné kontakty plně otevřít světu až po 21 letech – v roce 1989. Toho využil a využívá dokonale. V 1997 byl v hodnosti plukovníka vojensky penzionován. Další plně pracovní nasazení

mu umožnil prof. J. Betka, DrSc. na Klinice ORL a chirurgie hlavy a krku ve FN V Motole, dále prof. MUDr. P. Dungal, DrSc. na Ortopedické klinice FN Na Bulovce a od 2002 působí na nově vzniklé Neurochirurgické klinice 3. LF UK ve FN K. Vinohrady.

Z chirurgie atestoval v roce 1966, z neurochirurgie 1970. Kandidátem věd se nestal, ale 1982 přímo obhájil DrSc. Habilitovat mohl až 2. 10. 1995 a profesorem se stal 15. 10. 1999.

Doma a v zahraničí přednesl více než 300 odborných přednášek, publikoval více než 200 prací a je autorem nebo spoluautorem 9 monografií a učebnic a řady závěrečných zpráv výzkumu. Jeho odborné práce lze zařadit do dvou témat. Jednak je to výzkum základních nervových funkcí u člověka a druhým tématem je zavádění nových neurochirurgických operačních metod.

Studentské práce věnoval patofyziologii hypnózy, účinkům tetanotoxinu na nervosvalovému převodu a vlivu záření. Série mezinárodně prioritních prací s V. Škorpilem z 60. let se týkala rychlosti vedení nervových struktur u člověka. Jednalo se tehdy o první údaje o periferních i mozkových nervech, o sympatiku, o aferentních i eferentních míšních dráhách, o účinku hypotermie atd. K výzkumu i pro praktickou aplikaci začal využíval intraoperační monitorování na operačním sále. Přineslo i nové poznatky o jádru a traktotomii při neuralgii n. V. Spolupodílel se na zavedení intracelulární EMG u člověka. Již tehdy používal počítačové kvantitativní hodnocení EMG aktivity u denerválních fibrilací, u okohybných svalů a při hodnocení centrálních a periferních mechanismů po zkrácených anastomozách n. VII–XII. Řada i mezinárodně původních prací se týkala diferencíální diagnózy mezi vytržením nervových kořenů z míchy a distální lézí brachiálního plexu. Zavedl EMG šjívých svalů, neurografii, mozkové EP a kožní galvanický reflex. Popsal výhřez

a uskřínutí míchy, analyzoval dechovou synkinézu jako projev aberantní reinervace, popsal variace inervací HK a tehdy ještě spornou lokalizaci poranění n. axillaris. Elektronmikroskopicky a operační ganglionektomií se zabýval varicela-zoster virem u postherpetické neuralgie. Publikoval zapomenutý poznatek o vlnivém průběhu vláken mozkových a periferních nervů u člověka. S Benešem st. publikoval klasifikaci poruch vědomí. Na mezinárodní zadání publikoval klasifikaci válečných poranění hlavy a mozku.

Z nových chirurgických metod vypracoval v 1966 spolu s Vladýkou princip centrace modifikovaného Guiottova streotaktického přístroje bez skiaskopické kontroly, použitý též k stereotaktické evakuaci typického mozkového krvácení.

V sedmdesátých letech se jako samouk stal nejvýznamnějším průkopníkem mikrochirurgické techniky u nás. S prof. Niederlem publikoval její principy v monografii. Vedla k revolučnímu snížení mortality, morbidity a otevření nových operačních oblastí, které jsou dnes samozřejmé. Její probojování nejen u nás, ale ani v zahraničí, nebylo jednoduché. E. Zvěřina spolu s L. Stejskalem publikovali monografii „Poranění periferních nervů“. V 1979 se jednalo o první monografické zpracování nové léčby nervů mikrochirurgickým stehem bez podélného napětí s použitím autotransplantátů z kožních nervů. Zvěřina se tím zařadil s Millesim, Sammiim a dalšími mezi světové průkopníky. Naši poranění patřili mezi první na světě, léčené touto stále úspěšnou metodou. Mikrochirurgii zavedl do rekonstrukce nejen periferních, ale i hlavových nervů. Publikoval první mikrochirurgickou sestavu intra-extratemporálních rekonstrukcí n.VII dle N. Dotta. Uveřejnil u nás první mikrochirurgické operace velkých AVM, tu III. komory a neurinomu foramen jugulare

V 1983 u nás se spoluautory publikoval první sestavu radikálních operací vestibulárních schwannomů se zachováním funkce n. VII. Vestibulárním schwannomům se věnuje celoživotně. Poslední léta spolu s J. Betkou na Klinice ORL a chirurgie hlavy a krku ve FN V Motole publikoval první pacienty se zachováním sluchu. Stalo se tak přibližně po 20 letech od zachování n. VII. E. Zvěřina tak v problematice vestibulárních schwannomů naši republiku zařadil mezi nejvyspělejší na světě. Na stejné klinice se od 1999 podílí na futurologickém projektu implantací sluchové protézy do mozkového kmene u neslyšících pacientů po odstranění oboustranného vestibulárního schwannomu u NF2. Jen několik let po Jannettovi u nás publikoval mikrovaskulární dekompresivní operační techniku. Otevřel tak u nás kauzální léčbu hemispazmu n. VII a provedl první operace neuralgie n. V. Zahájil u nás a v monografii popsal kauzální léčbu tzv. atypického krváčení mladistvých. Spočívá v radikálním odstraňování kavernomů. Odstraňování kavernomů za elektrofyziologické kontroly z mozkového kmene, které

E. Zvěřina popsal jako funkční mikrochirurgii, patřilo mezi priority. Ve stejné monografii u nás ukázal úspěšné mikrochirurgické operace gigantických aneuryzmat. Od 1990 se s doc. J. Kozákem CSc. stal průkopníkem nových metod chirurgie lební báze, a to nejen u nás, ale i v mezinárodním měřítku. Je čestným prezidentem pracovní skupiny chirurgie lební báze ČR. Na dané téma přednesl a napsal doma a v zahraničí desítky pojednání. V 1992 byl v Hannoveru spoluzakládajícím členem World Federation of Skull Base Societies, je jejím delegátem za ČR. Aktivně se zúčastnil všech světových kongresů, 1996 v San Diegu, 2000 ve Foz do Iguassu a 2004 v Sydney. Ve World Federation of Neurosurgical Societies, nejprestižnější světové neurochirurgické organizaci, byl zvolen za člena Skull Base Surgery Committee. Byl členem výboru European Skull Base Society.

E. Zvěřina se po 1989 stal členem celé řady mezinárodních a domácích odborných společností, většinou s neurovědní tematikou. Je vědeckým sekretářem Central European Neurosurgical Society. Spolupodílel

se na zavedení léčby gama nožem v ČR a je členem správní rady Nadace Miša, Charty 77. V 1990 byl spoluzakládajícím členem a je místopředsdou Společnosti pro neurovědy ČLS JEP. Pracuje v oborové radě neurověd, je členem akreditační komise pro neurochirurgii MZ ČR, členem výboru České neurochirurgické společnosti ČLS JEP. V 1990 byl zvolen místopředsdou a je dosud členem předsednictva ČLS JEP. Přednášel a je zván jako vážený odborník na prestižní kongresy a pracoviště po celém světě. Přesto je hlavní těžiště jeho práce doma, v pregraduální výuce mediků a postgraduálním vedení mladších kolegů při složitých operacích i během nočních služeb. Hlavní těžiště jeho práce je stále na operačním sále. Jako žáci přejeme jubilantovi hlavně zdraví a dosavadní elán, z kterého máme užitek nejen my, ale hlavně složití pacienti. Ať mu ještě dlouho vychází heslo, které léta propaguje: „Co nás nezničí, to nás posílí“.

*prof. MUDr. Pavel Haninec, CSc.
Neurochirurgická klinika 3. LF UK, Praha
Praha, 20. 12. 2006*